

Prof. dr hab. Stanisław Dziekoński
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Recenzja wniosku

dra Marka Karola Wosia

**o nadanie tytułu doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych
w dyscyplinie pedagogika**

I. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

2003 r. – praca doktorska *Salezjański system wychowania w perspektywie socjologii wychowania Floriana Znanieckiego*. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie socjologii, nadany przez Radę Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie dnia 15.12.2003 r.

II. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

1. Od 2012 r. adiunkt w Wydziale Nauk Społecznych Akademii Nauk Stosowanych Towarzystwa Wiedzy Powszechniej w Szczecinie;
2. W latach 2012– 2014 kierownik Zakładu Problemów Społecznych Wyższa Szkoła Humanistyczna Towarzystwa Wiedzy Powszechniej;
3. W latach 2005-2007 r. wykładowca w Kaszubsko-Pomorskiej Szkole Wyższej w Wejherowie.

III. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).

1. Jedna monografia naukowa wydana przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a.

2. Autor i tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy.

Marek Woś, *Aksjonormatywny wymiar wychowania do podmiotowości społecznej. Perspektywa pedagogiczna*, Wydawnictwo OR TWP „Pedagogium”, Szczecin 2023, ISBN 978-83-87561-54-3, ss. 419.

Recenzenci wydawniczy:

- dr hab. Adam Solak, prof. Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie;
- dr hab. Piotr Magier, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.

IV. Omówienie celu naukowego pracy habilitacyjnej, osiągniętych wyników i ich ewentualnego wykorzystania.

Przegląd literatury nie pozostawia wątpliwości, że system prewencyjny ks. Jana Bosko jest jednym z ważnych źródeł zachęcających do bogatej, wielowątkowej i pogłębionej refleksji podejmowanej między innymi na gruncie nauki Polskiej. Wystarczy sięgnąć do zasobów bibliotecznych jedynie dwóch uczelni: Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, aby przekonać się, jak wiele jest opracowań analizujących od różnej strony dzieło, jakie po sobie pozostawił don Bosko, bądź też opartych na literaturze przedmiotu. Opracowania te są różnej rangi, ale wśród nich nie brakuje prac doktorskich, książek habilitacyjnych i profesorskich. Oprócz dzieł zwartych swoją wartość mają też artykuły podejmujące szczegółowe kwestie między innymi z zakresu historii myśli i praktyki pedagogicznej don Bosko, podstawowych elementów systemu prewencyjnego czy możliwości jego zastosowania, a nawet rozwijania dzisiaj i w przyszłości. Wielu osobom, pozostającym poza tym nurtem badań, może się nawet wydawać, że wszystko już powiedziano i napisano o św. Janie Bosko i jego wychowawczym dziele. Tej opinii skutecznie zaprzecza recenzowana praca habilitacyjna, opatrzona tytułem „Aksjonormatywny wymiar wychowania do podmiotowości społecznej. Perspektywa pedagogiczna”. Jakkolwiek sam tytuł nie oddaje bezpośrednio powiązania z badaniami odnoszącymi się do systemu prewencyjnego Jana Bosko, to lektura dzieła pokazuje zupełnie coś innego. Zarówno cel, jak i przedmiot badań zostały bezpośrednio powiązane z salezjańskim modelem wychowania, tak w części teoretycznej, jak i badawczej. W części teoretycznej, pomijając rozdział pierwszy, główna uwaga została poświęcona prezentacji modelu wychowania salezjańskiego (s. 13). Badania zostały przeprowadzone tylko w ośrodkach salezjańskich. Niemniej wyniki tych badań jak najbardziej można odnieść do ośrodków bazujących na innych modelach czy strategiach wychowania. Opinię tę podziela Habilitant stwierdzając, że „głównym celem podjęcia tej niezwykle złożonej problematyki i przeprowadzenia analizy teoretycznej zagadnienia i jego empirycznej weryfikacji jest chęć wzbogacenia wiedzy dotyczącej wychowania do podmiotowości oraz podjęcie próby stworzenia modelu aksjonormatywnego formacji do podmiotowości zróżnicowanej intencjonalnej” (s. 12).

W kontekście bogatej literatury omawiającej wieloaspektowo prewencyjny model wychowania salezjańskiego jedną z ważniejszych kwestii jest wskazanie, co nowego wnosi recenzowana praca habilitacyjna. W mojej opinii jest to pierwsze opracowanie, które dogłębnie bada zarówno założenia, jak i praktykę systemu wychowania salezjańskiego pod kątem obecnych w nim podstaw aksjologicznych i ich znaczenia w wychowaniu do podmiotowości

społecznej. Ten aspekt systemu prewencyjnego św. Jana Bosko nie został należycie zaprezentowany, a spotykane w literaturze ujęcia jedynie fragmentarycznie i pośrednio dotyczą problematyki, która całkowicie zdominowała refleksję prowadzoną w recenzowanej książce habilitacyjnej ks. dr Marka Wosia. W tym miejscu warto też podkreślić interdyscyplinarność prezentowanych ujęć. Autor książki sięga do opracowań filozofów, zwłaszcza kiedy prezentuje treści dotyczące osoby jako podmiotu, ale jeszcze szerzej do myśli formułowanych przez socjologów. Ten drugi wymiar jest widoczny już w tytule książki, konkretnie w sformułowaniu „podmiotowość społeczna”, które jest obecne i tłumaczone przede wszystkim na gruncie socjologii. Jakkolwiek wychowanie do podmiotowości społecznej wpisuje się w zainteresowania pedagogiki, jednak pełne zrozumienie, czym jest podmiotowość społeczna domaga się studium socjologicznego. Wartość socjologii w refleksji pedagogicznej Habilitant podkreśla w wielu miejscach, między innymi wówczas, kiedy stwierdza, że podstawy wychowania młodzieży będzie ukazywał w perspektywie katolickiej nauki społecznej (s. 13).

Podobnie jak recenzenci wydawniczy tę interdyscyplinarność oceniam pozytywnie z wielu względów. Przede wszystkim współczesna nauka domaga się interdyscyplinarności, która pozwala głębiej poznać daną problematykę i szczegółowiej ją zaprezentować. Oceniana książka habilitacyjna udowadnia też, jak ważną rolę względem pedagogiki pełnią nauki pomocnicze, w tym filozofia i socjologia. Ocenianej książce habilitacyjnej nie można odmówić charakteru pedagogicznego, który nie tylko został zauważony w tytule publikacji, ale też w jej treści. Wybitnie pedagogiczne przesłanie prezentuje rozdział pierwszy, któremu z tej racji poświęcę najwięcej miejsca, otwierający refleksję na temat teoretycznych podstaw wychowania. Autor książki próbuje najpierw odpowiedzieć na pytanie czym jest wychowanie i jaka jest jego rola w kształtowaniu człowieka angażującego się w przemianę świata? (s. 19). W tym celu dokonuje przeglądu stanowisk w zakresie definiowania pojęcia „wychowanie”. Dominują ujęcia polskich autorów zestawione w tabelach w kolejności alfabetycznej. Habilitant koncentruje się przede wszystkim na pokazaniu wielości definicji. Bez podania kryterium wybiera tylko niektóre, przy czym najbardziej reprezentatywnych i znanych pedagogów. Nie wchodzi głębiej w analizę i porównanie przywołanych definicji, by szczegółowo wydobyć różnice dotyczące wychowania do podmiotowości społecznej. Warto jednak podkreślić, że prezentowane stanowiska są ważnym punktem odniesienia do wyrażenia przez Habilitanta opinii dotyczącej problemów związanych z przyjęciem jednej wiodącej definicji wychowania. W oparciu o prowadzoną przez Habilitanta refleksję można przyjąć stanowisko, że trudności przy definitywnym określeniu wychowania wynikają przede

wszystkim ze złożoności treści zawartej w tym pojęciu, które w bardzo ogólnej ocenie można powiązać między innymi z czterema obszarami: czynnościami wychowawców; samorzutnym rozwojem wychowanka; wpływem różnych okoliczności i bodźców, czyli sytuacji wychowawczych przyczyniających się do rozwoju wychowanka; wytworem i osiąganymi skutkami wychowawczego działania. W licznych propozycjach definiujących – co podkreśla także F. Adamski, zwykle wysuwa się na pierwszy plan jakiś z wymienionych wyżej elementów¹.

Habilitant nie zatrzymuje się tylko na samej definicji wychowania, która – Jego zdaniem, w wielu przypadkach ogranicza się do wyłuszczenia istoty wychowania. Podejmuje próbę znalezienia adekwatnej do wyzwań pedagogicznych strategii wychowania, która szerzej uwzględnia wielowymiarowość wychowania. Za jedną z istotnych kwestii uznaje wytłumaczenie terminów, które – jak podkreśla, „stanowią potencjalną siatkę pojęciową nauk o wychowaniu” (s. 31) . W mojej opinii można byłoby znaleźć bardziej trafne określenie, przy czym samo wyjaśnienie najważniejszych sformułowań oceniam pozytywnie, mając na uwadze przede wszystkim część adresatów, których Habilitant widzi w nauczycielach, a więc osobach pozostających głównie w praktyce pedagogicznej. W oparciu o przedstawiony do recenzji materiał z pewnością można stwierdzić, że Habilitant za konieczne uznał wyjaśnienie takich sformułowań, jak: osoby wychowujące, osoby wychowywane, sytuacje wychowawcze, cele wychowania, metody, środki i style wychowania, idee i normy wychowania, specyfika instytucji wychowawczych i ich organizacji, kultura i społeczeństwo (s.31). W opinii znawców tematu - pedagogów, takie rozwiązanie może być zbyt proste, ponieważ nawiązuje do wyjaśnień w formule encyklopedycznej. Rozumiejąc to stanowisko równocześnie się jemu opieram, ze względu na odbiorców dzieła, których Habilitant widzi, jak wyżej wspomniałem, także w praktykach zajmujących się wychowaniem, posiadających mniejsze doświadczenie naukowe niż teoretycy wychowania. Poza tym zaproponowane przez Habilitanta rozwiązanie nie powinno budzić dużego sprzeciwu wśród naukowców, ponieważ otrzymują materiał, który pozwala zorientować się co do aktualnego stanu postrzegania istoty wychowania z meta refleksją nad jego istotą i strategią. Wśród badania szczegółów czasami umyka szersza i bardziej ogólna perspektywa, ważna jednak dla obiektywnej oceny.

Ze względu na główny problem podjęty w książce habilitacyjnej za szczególnie istotne uważam zaprezentowanie założeń pedagogiki personalistycznej, która często jest kojarzona z chrześcijaństwem i pozwala wydobyć treści wpisujące się w kategorię podmiotu czy

¹ Por. S. Kunowski, Podstawy współczesnej pedagogiki, Warszawa 1993, s. 165-166.

podmiotowości w wychowaniu. Takie podejście prezentuje znany wielu włoskim pedagogom i nauczycielom Piero Viotto w książce „Pedagogia generale”. Jakkolwiek Habilitant nie powołuje się na tego autora podkreśla jednak, że podmiotowość społeczną traktuje jako kategorię zainteresowań pedagogiki religii, a podstawy wychowania młodzieży ukazuje w perspektywie katolickiej nauki społecznej. W końcowej części rozdziału pierwszego zostały przedstawione aksjologiczne wymiary podmiotowości pedagogicznej. Według Habilitanta „personalizm w odniesieniu do podmiotowości sprowadza się do czterech podstawowych zasad, w których można dostrzec prymat:

- osoby nad rzeczą,
- etyki nad technologią,
- być nad mieć,
- miłosierdzia przed sprawiedliwością” (s.98).

W rozdziale drugim został omówiony model wychowania do podmiotowości realizowany w szkołach Towarzystwa Salezjańskiego, który zainspirował Autora książki do zbudowania modelu aksjonormatywnego formacji do podmiotowości zróżnicowanej intencjonalnej. Habilitant wyróżnia wartości kształtujące społeczną podmiotowość wychowanka, wprowadzając wśród nich podział na uniwersalne i partykularne.

W rozdziale trzecim zostały przedstawione założenia metodologiczne do weryfikacji modelu wychowania Towarzystwa Salezjańskiego w czterech polskich inspektoriaty salezjańskich, na próbie liczącej 3125 respondentów, wśród których było: 357 nauczycieli, 1900 uczniów i 868 rodziców. Analizie poddano dane, gromadzone w ramach przeprowadzanych badań ilościowych z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety.

W rozdziale czwartym zostały zaprezentowane aksjonormatywne wymiary podmiotowości zróżnicowanej intencjonalnie z wyróżnieniem następujących problemów szczegółowych:

- obszary podmiotowości w układzie procesu weryfikacji celów wychowania;
- uczeń w procesie kreacji podmiotowości zróżnicowanej intencjonalnie;
- kreatywność nauczyciela w wychowaniu do podmiotowości zróżnicowanej intencjonalnie.

W zasadniczą treść recenzowanej książki jej Autor wprowadza wstępem, w którym bardziej się skupia na merytoryce niż na formalnej stronie dzieła. Wiele treści ze „Wstępu” jest przywołanych w „Zakończeniu” ubogaconym o nasuwające się wnioski, związane zarówno z tytułem książki, jak też z jej treścią i prowadzonymi badaniami.

Pewnym cieniem kładą się niedociągnięcia, zwłaszcza redakcyjne, które – w większości przypadków można byłoby łatwo wyeliminować już w fazie przygotowania publikacji. Na

przykład na stronie 28 i 29 jest ten sam tekst, który znajduje się na stronach 26 i 27. W innym miejscu pojawia się trudny do odczytania tekst, który zamazuje czytelność przypisów. Niektóre sformułowania pozostawiają wiele do życzenia, gdy chodzi o poprawną konstrukcję zdań, styl, czy nawet interpunkcję. Trudno za to winić samego Autora książki, która na etapie przygotowania do druku była w opracowaniu osoby odpowiedzialnej za redakcję i korektę. Pewne sformułowania można byłoby wyrazić przy użyciu innych słów. Dziwnie brzmi „amalgamat”, jednoznacznie rozumiany w medycynie, zwłaszcza w stomatologii, w następującej wypowiedzi: „Odnosząc to stwierdzenie do zrealizowanych badań w placówkach salezjańskich, należałoby wtedy stwierdzić, że podmiot i przedmiot badań będący amalgamatem nie jest zdolny do krytycznej lub kreatywnej refleksji” (s. 358). Zdanie to, dosłownie przytoczone, pokazuje równocześnie brak precyzji wypowiedzi, co zauważa się także w innych miejscach. Czasami zdania są zbyt rozbudowane i tematycznie wielowątkowe. Dla czytelnika, posiadającego duże doświadczenie w analizie tekstu tworzono na gruncie interdyscyplinarnym nie jest to duży problem, ale dla innych odbiorców, mniej zaawansowanych w teoretycznych dywagacjach, może to być przeszkoda w dotarciu do sedna prezentowanej refleksji. Rozumiem jednak, że charakter dzieła, adresowanego także do praktyków wychowania, głównie mierzy w naukowców i odwołuje się do ich warsztatu pracy.

Brakuje mi również wytłumaczenia, czy też uszczegółowienia sformułowania, jakie Autor publikacji często przywołuje i wpisuje w cel wychowania realizowanego przez salezjanów: „dobry chrześcijanin i uczciwy obywatel”. Takie sformułowanie nie jest charakterystyczne jedynie dla systemu wychowania zaproponowanego przez ks. Jana Bosko. Jest to ono charakterystyczne dla epoki, w jakiej żył i pracował Jan Bosko, często pojawia się w wypowiedziach papieży, aż do Soboru Watykańskiego II, czyli do lat 60-tych XX wieku, przy czym dokładna analiza ich wypowiedzi pozwala dostrzec określoną ewolucję, gdy chodzi o treść, jaką wypełnia się dość hasłowo ujęty cel: „Dobry chrześcijanin i uczciwy obywatel”. Na marginesie warto nadmienić, że nie przypadkowo cel wychowania został tak sformułowany, o czym przekonać się można sięgając do historii związanej między innymi w wprowadzeniem obowiązku szkolnego. W siatce zajęć wprowadzono również religię, której jednym z zadań, niezależnie od wyznania, było kształtowanie „dobrego chrześcijanina i uczciwego obywatela”. Wypełnienie merytoryczne tego hasła zmieniało się jednak w zależności od uwarunkowań społecznych, kulturowych, pedagogicznych, a nawet politycznych². Warto byłoby zatem

² S. Dziekoński, *Rozwój wychowawczej myśli Kościoła na przestrzeni wieków*, Warszawa 2004.

dookreślić, kim powinien być – w kontekście ideału wychowania, o którym mówi recenzowana publikacja – „dobry chrześcijanin i uczciwy obywatel” dzisiaj i przynajmniej w najbliższej przyszłości. Tego mi zabrakło, ale może jest to jeden z elementów, który pokazuje obszary do zagospodarowania, jakie zostały odkryte dzięki recenzowanej publikacji.

Pomijając słabe strony, które całkowicie nie przesądzą o wartości recenzowanej publikacji, warto podkreślić, że wychodzi ona naprzeciw współczesnym wyzwaniom, przed jakimi stoi wychowanie. Do nich należy między innymi kryzys wartości. Warto też podkreślić, że osobom, zwłaszcza młodym, coraz trudniej przychodzi akceptacja tego, kim są. Warunki życia, z wykorzystaniem zwłaszcza nowych technologii, godzą również w podmiotowość wychowanka, który coraz bardziej traktowany jest przedmiotowo między innymi przez profilowanie podporządkowane wcześniej założonym celom formułowanym przez dystrybutorów informacji. Do życzenia pozostawia także społeczny wymiar wychowania. W wielu przypadkach, w celach wychowania społecznego, główna uwaga zostaje skupiona na tym, by wychowanek umiał żyć z innymi, pomija się natomiast istotny aspekt, by umiał żyć także dla innych. Na tym tle tym bardziej trzeba podkreślić wartość recenzowanej publikacji, która:

- ubogaca refleksję dotyczącą wartości w wychowaniu czy wychowania do wartości, coraz częściej podnoszoną w kontekście promocji wychowania pozbawionego podstaw aksjologicznych;

- zwraca uwagę, że wychowanie do podmiotowości społecznej jest ściśle powiązane z wymiarem aksjologicznym;

- wskazuje na rolę wartości nadprzyrodzonych w wychowaniu w ogóle, a do podmiotowości społecznej w szczególności;

- pokazuje historycznie sprawdzony model wychowania Towarzystwa Salezjańskiego, w którym jest obecny aksjonormatywny wymiar wychowania do podmiotowości społecznej;

- uzasadnia wkład pedagogiki chrześcijańskiej, czy szerzej rzecz traktując pedagogiki religii, w rozwój refleksji nad wychowaniem, dając tym samym asumpt do rozwijania subdyscypliny pedagogicznej;

- przekonuje o wartości interdyscyplinarnego podejścia do rozwiązywania nowych problemów ważnych dla teorii i praktyki wychowania;

- wnosi konkretny wkład w rozwój pedagogiki chrześcijańskiej postrzeganej jako subdyscyplina pedagogiczna.

Są to tylko niektóre wnioski nasuwające się przy ocenie niniejszej publikacji, która – w moim przekonaniu, mimo niedociągnięć, spełnia wymogi książki habilitacyjnej. Podziwiam

stanowisko Autora książki, że przedstawiona praca może stać się asumptem do szerszego kontekstu badań nad wychowaniem i zachęci wychowawców do zastosowania zaproponowanego modelu wychowania do podmiotowości społecznej (s. 392). To co istotne udowadnia, że uświęcony długim czasem model wychowania, zaproponowany przez ks. Jana Bosko, jest wciąż aktualny i domaga się na nowo odczytania i interpretacji adekwatnej do wyzwań współczesności i przyszłości. Sformułowane przez ks. Bosko zasady wychowania mają walor ponadczasowy i ponadkulturowy, jakkolwiek domagają się soborowego „aggiornamento”.

V. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych.

Książka habilitacyjna jest tylko jedną z publikacji, jakkolwiek najważniejszą, w całym dorobku Habilitanta, który w swoich badaniach porusza między innymi problematykę w trzech obszarach: personalizizm w wychowaniu; problematyka rodziny i jej znaczenia w wychowaniu; podmiotowy charakter wychowania. W najbardziej ogólnej ocenie dorobek wykazany do recenzji, podobnie jak książka habilitacyjna, ma charakter interdyscyplinarny. Bardzo silnie jest uwzględniony aspekt socjologiczny, czasami nawet dominujący, tak jak w książce pt. „Sufragania znińska. Zarys historyczno-socjologiczny”, Żnin 2021, której ks. dr Marek Woś jest współautorem. Z socjologicznym nachyleniem został także przygotowany artykuł pt. *Krótką historia realizmu krytycznego i socjologii podmiotowości w Polsce*, „Polish Journal of Critical Realism” 1(2023)1, s. 99-124. Połączenie ujęć socjologicznych z tematyką wychowania, skoncentrowaną na systemie prewencyjnym Janem Bosko, ma miejsce w opracowaniu pt. *Salezjański system wychowania a socjologia wychowania* Floriana Znanickiego, „Seminare” 21(2005), s. 531-546.

Bardziej pedagogiczny charakter posiadają inne publikacje, w których Habilitant jest współredaktorem, albo autorem rozdziałów i artykułów, recenzji i sprawozdań publikowanych w dziełach zbiorowych albo w czasopismach. Warto podkreślić, że wiele z publikacji jest pokłosiem prowadzonych badań naukowych, w większości przypadków o zasięgu regionalnym i skoncentrowanych na środowisku, w którym realizowany jest model wychowania salezjańskiego. Do nich należy artykuł pt. *„Personalistyczna koncepcja wychowania salezjańskiego*, „Szkola Katolicka” 5(2005), s. 313-320. Jest to jedna z pierwszych naukowych refleksji, jaką ks. Marek Woś opublikował po uzyskaniu stopnia doktora. W tej wypowiedzi Autor bardzo umiejętnie pokazuje, na czym polega podmiotowe traktowanie wychowanka. Zwraca między innymi uwagę, że w takim wychowaniu chodzi przede wszystkim o stworzenie wychowankowi odpowiednich warunków wszechstronnego i harmonijnego rozwoju.

Wychowanek powinien się znaleźć w centrum oddziaływań wychowawczych, realizujących program zbudowany na wartościach uniwersalnych. W wychowaniu liczącym się z podmiotowością młodego człowieka znaczenia nabiera poszanowanie jego wolności i dialog jako jedna z istotnych metod dotarcia do wychowanka poszukującego prawdy. Elementy te Autor artykułu odnajduje w personalistycznej koncepcji wychowania salezjańskiego zbudowanej na systemie prewencyjnym Jana Bosko, który pomaga przezwyciężyć egoizm i budzi zaufanie do drugiego człowieka.

Podmiotowość wychowanka stała się dla Habilitanta tematem, który wprost lub pośrednio będzie powracał w kolejnych naukowych badaniach i opracowaniach, z książką habilitacyjną włącznie. Niewątpliwie jest jednym z głównych zagadnień poznawczych ks. dr Marka Wosia. W tę refleksję wpisują się między innymi następujące opracowania: „Pojęcie podmiotowości i podmiotu w kontekście wychowania aksjonormatywnego”, „Edukacja Humanistyczna” 47(2022)2; „Wpływ mediów na rozwój tożsamości społecznej dziecka”, „Edukacja Humanistyczna” 46(2022)1, s. 19-36. W pierwszym z przywołanych artykułów Habilitant podkreśla między innymi rolę aksjologii w wyznaczaniu treści i wymiarów podmiotowości. W tym drugim artykule Autor zwraca uwagę, że korzystanie przez dzieci z mediów może prowadzić do licznych zakłóceń rozwojowych, zwłaszcza, jeśli chodzi o afirmację norm i wzorów zachowań społecznych, kontakt z rodzicami, trudności w czytaniu i mówieniu, problemy utrzymania koncentracji.

W wykazie publikacyjnym ks. dr Marka Wosia znajdują się też pozycje ukazujące przeobrażenia społeczne, które wycisnęły piętno na rodzinie i wychowaniu. W jednym z opracowań pt. „Wpływ społeczeństwa i rodziny na wychowanie społeczno-obywatelskie jednostki, w: *Spółeczeństwo pierwszej dekady*, J. Erenc (red.), Gdańsk 2008, s. 53-64., bazując na założeniach ontologicznych i metodycznych wybitnego filozofa, a przede wszystkim socjologa Floriana Witolda Znanięckiego, Habilitant stwierdza, że w wyniku zachodzących zmian społecznych rodzina staje się coraz mniej wydolna w realizacji funkcji wychowawczej, następuje osłabienie więzi pokoleniowej, zaś takie wartości, jak miłość rodzinna, religijność i patriotyzm są zastępowane umiejętnością radzenia sobie w życiu, przebojowością i sprytem.

Problematyka przemian społecznych i ich oddziaływań na środowisko i samo wychowanie została pogłębiona w kolejnych publikacjach: *Rumia w perspektywie salezjańskiej*, w: *Rumia w różnej perspektywie*, J. Drwał, Rumia 2010, s. 28-32, 34, 51-52; *Funkcje Salezjanów w systemie edukacji społeczności miejskiej na przykładzie Szczecina*, w: *Kryzys definiensu regionalizmu w Polsce. Aspekt-historyczno-socjologiczny*, (red.) I. Skorzyńska, A. Wachowiak, W. Urbanik, Poznań 2014, s. 185-198. Przy okazji analizy

zachodzących przeobrażeń, dostrzegalnych głównie w życiu społecznym i kulturze, mających też swe reperkusje w obszarze aksjonormatywnym, Habilitant dokonuje bilansu pracy wychowawczej salezjanów w Rumii i Szczecinie. Jeśli chodzi o Rumię, opracowanie ks. Marka Wosia koncentruje się na dorobku salezjanów w szeroko rozumianej edukacji społecznej tego środowiska prowadzonej na przestrzeni kilku dekad. Z kolei w rozdziale analizującym aktywność salezjańską w Szczecinie Habilitant wyprowadza między innymi wnioski o charakterze bardziej ogólnym, zwracając uwagę, że w oddziaływania wychowawcze szkoły powinny być wpisane zadania związane z jej społeczno-kulturową funkcją realizowaną między innymi poprzez kreowanie wzorów i norm zachowań społecznych młodego pokolenia Polaków. Habilitant podkreśla konieczność przywrócenia szkole funkcji pośredniczącej w procesach afirmacji takich wartości, jak: idea dobra wspólnego, społeczeństwo obywatelskie, idea samorządności i partycypacji obywatelskiej, a także podmiotowość jednostki.

Zaangażowanie salezjanów w dziedzinę wychowania zostało też zaprezentowane w opracowaniu pt. *Formy oddziaływania salezjanów w kształtowaniu tożsamości regionalnej w pracy salezjańskiej na terenie Azji*, w: *Epifenomenalizm Pogranicza*, (red.) R. Woźniak, T. Zaborowski, Gorzów Wlkp. – Poznań 2019, s. 61-89. W porównaniu z poprzednimi ujęciami w tym przypadku Autor dokonał oceny skuteczności salezjańskiego modelu wychowania w kontekście wielokulturowości. Jednoznacznie stwierdził, że o skuteczności tego modelu, mimo jego powtarzalności niezależnie od kręgu kulturowego, decydują następujące elementy: podmiotowe traktowanie wychowanka wyrażające się między innymi w otwartości na młodzież i ludzi ubogich wywodzących się z różnych kręgów kulturowych; osadzenie pracy salezjańskiej w konkretnej rzeczywistości wyznaczonej ramami danej kultury; troska o integralny rozwój młodego człowieka; pomoc wychowankowi w afirmacji jego życia, edukacja bez granic, zapobieganie wykluczeniom społecznym i kulturowym młodzieży; dialog wychowawczy i współpraca z wychowankiem. Nie trudno zauważyć, że w tej wypowiedzi powrócił temat podmiotowości w wychowaniu, ale też aksjologii, jaka jest obecna w kulturze.

O przemianach społecznych i ich znaczeniu dla wychowania, z uwzględnieniem jednak szerszego światowego kontekstu, traktuje artykuł pt. *„Wychowanie i edukacja chrześcijańska wobec wyzwań socjoglobalistyki*, „Seminare” 35(2014)2, s. 83-100. Habilitant dokonuje oceny procesów globalizacji, uwzględniając przeobrażenia w sferze kultury i aksjologii powodowane gwałtownym rozwojem technologii informacyjno-komunikacyjnych. Podkreśla między innymi, że w wyniku globalizacji dochodzi do zaniku dotychczasowych systemów wartości, co nie jest obojętne dla wychowania. Równocześnie zaznacza, że mimo zachodzących zmian,

dzięki aktywności Kościoła katolickiego, w dalszym ciągu są afirmowane takie wartości, jak: prawda, miłość, dobro, sprawiedliwość i wolność.

Temat wartości w wychowaniu powrócił w artykule pt. *„Wychowanie w systemie wartości uczniów szkół ponadgimnazjalnych małego miasta, „Edukacja Humanistyczna”* 32(2015)1, s. 83-97. Artykuł ten, podobnie jak większość poddana recenzji, jest wynikiem badań, jakie tym razem zostały przeprowadzone w dwóch szkołach ponadgimnazjalnych Aleksandrowa Kujawskiego w roku 2013. Aspekt aksjologiczny szczególnie wybrzmiał w realizacji celu poznawczego, który Habilitant określił jako próba identyfikacji miejsca i znaczenia wykształcenia w afirmowanych przez młodzież systemach wartości.

W obszarze zainteresowań Habilitanta znalazła się również tematyka agresji i przemocy wśród uczniów szkół publicznych i niepublicznych, w kontekście uwarunkowań procesu wychowania uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. W roku 2015 zostały przeprowadzone badania na terenie Polski (miasto powiatowe liczące około 350 tys. mieszkańców) i Włoch (Florencja). Wynikiem badań są dwie publikacje. Pierwsza została opatrzona tytułem: *Wpływ oddziaływań wychowawczo-społecznych nauczyciela na bezpieczeństwo w placówce oświatowowychowawczej*, „Problemy Profesjologii” (2018)2, s. 135-147. Jednym z istotnych wniosków jest stwierdzenie, że przemoc jest nadal zjawiskiem powszechnym wśród uczniów, przy czym zmniejsza się agresja fizyczna, a rośnie psychiczna. Źródłem przemocy w wymiarze jednostkowym na pierwszym miejscu są negatywne zachowania rówieśników, a w dalszej kolejności zachowania osób dorosłych i wzory zaczerpnięte z gier komputerowych. Zauważa się postępujący proces degradacji tradycyjnych systemów wartości i związaną z tym dewaluację dotychczasowych autorytetów. Ich miejsce zajmują osoby publiczne wykazujące aktywność w mas mediach, a zwłaszcza w mediach społecznościowych.

Drugi artykuł, będący pokłosiem prowadzonych badań we Włoszech, został zatytułowany: *Działania wychowawcze w perspektywie oceny zachowań agresywnych/przemocowych uczniów*, „Edukacja Humanistyczna” 40(2019)1, s. 97-109. Autor wypowiedzi stwierdza, że podobnie jak w przypadku polskiej młodzieży, badania prowadzone we Włoszech potwierdziły występowanie zależności pomiędzy skłonnością do stosowania przemocy przez uczniów, a przemocą, której sami doświadczyli w domu rodzinnym. Formy przemocy często są uzależnione nie tylko od wieku jednostki, lecz również od integracji społecznej, klasowej, rodzinnej, rówieśniczej oraz od prestiżu danej jednostki w grupie rówieśników.

Habilitant realizował też projekty badawcze wśród młodzieży akademickiej zakończone publikacjami. Jedną z nich zatytułował: *„Zachowanie systemu wartości w obrębie kultury w*

odniesieniu do edukacji i wychowania oraz wykształcenia akademickiego, „Rocznik Naukowy Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy. Transdyscyplinarne Studia o Kulturze i Edukacji” 15(2020), s. 195-210. W kontekście przeprowadzonych badań Habilitant wysunął propozycję, aby proces wychowania pojmować przede wszystkim w kategoriach jego uwarunkowań kulturowych wyrażających się w przekazie wartości, afirmacji kulturowo zdefiniowanych wzorów zachowań, a także norm społecznych.

Druga ze wspomnianych wyżej publikacji otrzymała tytuł: „*Postawy polskiej młodzieży akademickiej w konfrontacji ze zmieniającą się płaszczyzną społeczno-polityczną współczesnej Europy*”, „Seminare” 23(2006), s. 287-303. Jak wyjaśnia jej Autor, jest to próba identyfikacji skali i znaczenia zmian w sposobie postrzegania przez młodzież nowych możliwości edukacyjnych będących wynikiem członkostwa Polski w Unii Europejskiej.

Od dotychczasowych ujęć nieco odbiega opracowanie pt. „*Rozwój technologii informacyjnej w planowaniu procesu wprowadzenia e-podręczników*”, „Seminare” 38(2017)3, s. 37-52. Jest to artykuł, który ukazał się na podstawie badań przeprowadzonych w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych Aleksandrowa Kujawskiego i Konina wiele lat wcześniej, bo w roku 2005. W tamtym czasie tematyka e-podręczników była czymś zupełnie nowym. Widać też było duże ograniczenia, gdy chodzi o wyposażenie w odpowiedni sprzęt elektroniczny. Zupełnie inna sytuacja była już w roku 2017, kiedy drukiem ukazał się omawiany artykuł. Autor publikacji mógł zatem wykazać więcej starań, by na tle badań opisujących status quo z 2005 r. przedstawić dzisiejsze możliwości rozwoju cyfrowej szkoły w oparciu o dane pokazujące ogromny potencjał w zakresie e-edukacji. Swoistą rekompensatą w tym względzie jest artykuł, pt. „*Wpływ covid-19 na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego w Polsce*”, „Edukacja Humanistyczna”⁴⁴ (2021)1, s. 155-170, prezentujący współczesne ujęcia wpisujące się w transformację cyfrową.

Wśród publikacji znajdują się również takie, które powstały w ramach realizowanych grantów, finansowanych z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, „*Młodzi bezpieczni: NIE dla patologii, TAK dla bezpieczeństwa nieletnich z województwa Zachodniopomorskiego*” oraz „*Edukacja dla dialogu międzykulturowego w województwie Zachodniopomorskim*”. Habilitant przekonuje, że na bazie przeprowadzonych badań, które w miarę szczegółowo opisuje, pod jego redakcją została przygotowana publikacja, która ma się ukazać nakładem Wydawnictwa Naukowego ANS TWP w Szczecinie. Niestety, w przesłanych do recenzji materiałach nie natrafiłem na tytuł tej publikacji.

Rzecz wygląda inaczej w przypadku realizacji ogólnopolskiego projektu badawczego „*Młodzież 4.0 Pozwólcie starszym zrozumieć siebie*”, realizowanego w Akademii Nauk

Stosowanych Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie na zlecenie Ministerstwa Edukacji i Nauki w latach 2021–2023. Rezultaty prac zostały utrwalone i rozpowszechnione w konferencjach ogólnopolskich i międzynarodowych poświęconych młodzieży polskiej, w kilkunastu raportach analitycznych publikowanych na stronach internetowych projektu i trzech recenzowanych publikacjach. W jednej z nich, pt. „*Młodzież 4.0 – konteksty rozwoju psychoseksualnego*, Szczecin 2022, dr Marek Woś jest współredaktorem”, i autorem opracowania: „*Postrzeganie czynu jako wypadkowej dla oceny poziomu wzajemnych relacji w procesie wychowania działających podmiotów*, w: *Młodzież 4.0 – konteksty rozwoju psychoseksualnego*, (red.) W. Urbanik, M. Woś, Szczecin 2022, s. 191-198. Publikacja książkowa jest spojrzeniem na problemy młodzieży z różnych perspektyw. Wypowiedź Habilitanta jest natomiast zaproszeniem do dyskusji skoncentrowanej na zagadnieniach dotyczących podmiotowości i sfery aksjonormatywnej ludzi młodych.

W innym opracowaniu Habilitant podnosi kwestię aktywności młodego człowieka jako jednego z etapów upodmiotowienia analizując działalność wolontariacką młodzieży: „*Działalność wolontariacka młodzieży – w perspektywie podmiotu refleksyjnego*, w: *Młodzież 4.0– konteksty rozwoju społecznego i ekologicznego*, (red.) J. Kurzępa, Szczecin 2022, s. 55-85.

Reasumując, w wykazie aktywności naukowej znajdują się pozycje o różnej wartości i tematyce. Oprócz książki habilitacyjnej ks. dr Marek Woś jest autorem i współautorem dwóch monografii, pięciu rozdziałów w monografiach, współredaktorem jednej publikacji, autorem dwudziestu artykułów publikowanych w czasopismach naukowych. Znakomitą większość tych publikacji pozwoliłem sobie przywołać w recenzji, krótko omówić i ocenić. To co zwraca uwagę to interdyscyplinarność tych opracowań, przy czym dominują ujęcia, które mają wartość dla teorii i praktyki wychowania. W większości publikacji dostrzega się podobne motywy wiodące. Hasłowo można jej ująć następująco: podmiotowość w wychowaniu, wychowanek jako podmiot wychowania, wartości w wychowaniu, salezjański system wychowania i praca wychowawcza salezjanów.

Przedstawiony do recenzji dorobek nie jest zbyt bogaty ilościowo, przy czym warto podkreślić, przywołaną już wcześniej opinię, że większość publikacji jest pokłosiem prowadzonych badań empirycznych, które, w odróżnieniu od prac przeglądowych, wymagają szczegółowego opracowania warsztatu badawczego, przeprowadzenia badania, opisanie wyników, co w wielu przypadkach wydłuża czas ostatecznego przygotowania publikacji.

Cechą charakterystyczną prowadzonych przez Habilitanta badań jest ich miejsce. Poza pewnymi wyjątkami, do których niewątpliwie należą badania przeprowadzone we Florencji,

ulubionym obszarem naukowych dociekań są wybrane miasta Pomorza Zachodniego, bądź też miejsca pracy edukacyjnej salezjanów. Ta lokalność ma też swoje dobre strony, ponieważ pozwala odkryć bogactwo edukacyjne małych ojczyzn, ściśle związane z lokalną kulturą, zwyczajami, obyczajami, specyfiką regionu i obecnymi tam tradycjami wychowawczymi. Jeśli zaś chodzi o dzieło salezjańskiego wychowania w opiniowanych publikacjach otrzymujemy swoistą jego recenzję, a przynajmniej weryfikację między innymi skuteczności tego modelu wychowania i odpowiedniości w kontekście wyzwań współczesności.

Habilitant w większości przypadków publikuje w czasopiśmie o niskiej punktacji, nieraz nawet spoza listy ministerialnej, ale za to rozpoznawalnych przede wszystkim lokalnie i cieszących się szacunkiem przynajmniej części środowiska pedagogicznego. Najwięcej artykułów zostało zamieszczonych w „Seminare” i w „Edukacja Humanistyczna”, które jest czasopiśmie powiązane z Akademią Nauk Stosowanych w Szczecinie.

Podobnie, jak książką habilitacyjną również pozostałym dorobkiem naukowym Habilitant potwierdza, jak w prowadzeniu badań w obecnej rzeczywistości ważna jest interdyscyplinarność i jak wiele może wnieść do pedagogiki warsztat metodologiczny wypracowany na gruncie socjologii. Wartość ocenianego dorobku i ilość publikacji z pewnością byłaby znacznie wyższa, gdyby Habilitant miał większą możliwość kontaktu ze światem wybitnie akademickim, który umożliwiłby między innymi publikowanie w czasopiśmie wysoko punktowanych i wprowadziłby w kontakt z najwybitniejszymi przedstawicielami pedagogiki.

VI. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Habilitant związał swoją aktywność naukową przede wszystkim z Akademią Nauk Stosowanych Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie (wcześniej z Wyższą Szkołą Humanistyczną). W kontekście aktywności naukowej w innych ośrodkach warto odnotować dwukrotny staż naukowy w Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie (Pontificia Studiorum Universitas Salesiana) w latach 2018 i 2022. Podczas pierwszego stażu prowadził seminarium dla studentów i doktorantów Wydziału Nauk o Wychowaniu, a także warsztaty poświęcone metodologii badań społecznych, które skierowane były do wykładowców tej uczelni. Oprócz tego poprowadził wykład dla studentów pedagogiki nt. procesu wychowania. Podczas drugiego pobytu przeprowadził serię wykładów monograficznych, warsztatów i

seminarium doktoranckiego, pod wspólnym tytułem: „Pojęcie podmiotowości i podmiotu w kontekście wychowania aksjonormatywnego”.

Aktywność naukowa Habilitanta, wykraczająca poza jedną uczelnię, najbardziej uwidacznia się w jego aktywnym udziale w konferencjach naukowych. Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant wziął udział w 19 konferencjach naukowych – międzynarodowych (w liczbie czterech), i krajowych, w charakterze członka komitetu naukowego i prelegenta. Wygłoszone referaty zostały powiązane z zagadnieniami poruszonymi w dorobku naukowo-badawczym Habilitanta. Dotyczyły zatem podmiotowości i podmiotu w wychowaniu, aktywności salezjanów w obszarze edukacji, wartości w wychowaniu. Szczegółowy wykaz wystąpień, z wyróżnieniem tematów i wskazaniem miejsc organizowania konferencji czy seminariów Habilitant zawarł w autoreferacie. Uczciwość wymaga, by uwzględnić także publikacje naukowe przypisane do poszczególnych ośrodków akademickich. Zatem, w najbardziej szerokim ujęciu, w wykazie uczelni, z którymi Habilitant podjął współpracę naukową, znalazły się między innymi: Uniwersytet Szczeciński, Wyższa Szkoła Handlu i Rachunkowości w Poznaniu, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu; Kaszubsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Wejherowie.

VII. Osiągnięcia dydaktyczno-organizacyjne, popularyzacja nauki i współpraca z otoczeniem społecznym i gospodarczym.

Habilitant wykazuje się wieloletnim doświadczeniem w prowadzeniu zajęć. Rozpoczął od ćwiczeń, by następnie podjąć wykłady z zakresu: socjologii problemów społecznych, wybranych zagadnień z patologii społecznej, metod i technik badań społecznych, logiki, etyki, etyki zawodowej, podstaw socjoterapii, mediów w edukacji. W pracy dydaktycznej wykorzystywał doświadczenia badawcze z zakresu metodologii badań społecznych. W ramach seminariów magisterskich wypromował 36 osób. Zrecenzował 18 prac licencjackich i 67 prac magisterskich. Oprócz tego opracował i wdrożył system praktyk studenckich ANS TWP w Szczecinie. Jest współautorem skryptu dla studentów „*Model analizy lokalnego rynku pracy - kierunki alokacji zasobów pracy. Przewodnik metodologiczny dla studentów*”, Szczecin 2014, ISBN 978-83-87561-47-5. Od 2016 roku jest w Radzie Naukowej czasopisma naukowego (Półrocznika) „*Edukacja Humanistyczna*”, a od 2018 r. redaktorem tematycznym. W roku 2014 zrecenzował 10 artykułów do Zeszytów Naukowych Wyższej Szkoły Handlu i Rachunkowości w Poznaniu. Od roku 2016 zrecenzował 14 artykułów do czasopisma naukowego *Edukacja Humanistyczna* ANS TWP w Szczecinie. Od 2018 r. jest członkiem Komisji ds. oceny i jakości

kształcenia Akademii Nauk Stosowanych Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie oraz Komisji egzaminów dyplomowych i magisterskich. W roku 2022 wszedł w skład Międzynarodowej Rady Naukowej kwartalnika *Polish Journal of Critical Realism* i został członkiem Komitetu Redakcyjnego. Habilitant wykazuje się recenzjami trzech książek, opublikowanych w „*Edukacji Humanistycznej*”.

Jeśli chodzi o popularyzowanie działań warto odnotować aktywność Habilitanta skierowaną do młodzieży szkół ponadgimnazjalnych województwa zachodniopomorskiego: Akademia Szlifowania Diamentów Wyższej Szkoły Humanistycznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie. W ramach spotkań z młodzieżą popularyzujących nauki społeczne wygłosił kilka wykładów.

Doświadczenia organizacyjne Habilitanta lokują się w paru obszarach aktywności. Jeden z nich jest powiązany z badaniami naukowymi o zasięgu regionalnym, ogólnokrajowym i międzynarodowym. Drugi obszar aktywności Habilitanta jest bezpośrednio łączony z pełnionymi funkcjami. Wśród organizacyjnych aktywności, rozpisanych na poszczególne lata, Habilitant zorganizował dla dyrektorów i nauczycieli z inspektorii pilskiej Towarzystwa Salezjańskiego sześć konferencji. Był moderatorem wystąpień zaproszonych prelegentów oraz sam trzykrotnie wystąpił z wykładem.

W latach 2016–2018 nadzorował placówki edukacyjno-wychowawczo-opiekuńcze na terenie północno-zachodniej inspektorii salezjańskiej. Pod bezpośrednim nadzorem miał ponad trzydzieści placówek oświatowych - od przedszkoli poprzez szkoły podstawowe, gimnazja, licea, szkoły zawodowe, a także młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Działania te wymagały współpracy w przedstawicielami samorządu terytorialnego. W ramach podjętych zadań były organizowane zjazdy dla dyrektorów i wicedyrektorów placówek edukacyjnych. Habilitant brał też czynny udział w komisjach zajmujących się postępowaniem awansowym nauczycieli i wychowawców. Przez ponad dwadzieścia lat pracował na stanowiskach kierowniczych placówek edukacyjno-wychowawczych. Bezpośrednio nadzorował pracę nauczycieli i administracji. Był odpowiedzialny bezpośrednio za nadzór finansowy podległych mu jednostek. W roku 2004 za całokształt pracy został odznaczony przez Prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego Srebrnym Krzyżem Zasługi. Pięć lat później otrzymał Medal Edukacji Narodowej. Za zarządzanie i podnoszenie jakości pracy placówek edukacyjno-wychowawczych został nagrodzony przez Organ Prowadzący tych szkół. Należy do Polskiego Towarzystwa Socjologicznego (PTS) oraz do Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego (TNFS) i Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej (PTPS).

VIII. Inne informacje dotyczące kariery zawodowej.

Chciałbym zauważyć jeszcze aktywność Habilitanta w obszarach dotąd niezauważonych, niemniej istotnych dla kariery zawodowej. Ks. dr Marek Woś występował w roli eksperta w regionalnych mediach (TVP SA Oddział Szczecin, Polskie Radio Szczecin), prezentując dorobek nauk społecznych. W 2017 roku brał udział jako członek zespołu badawczego w grantie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego *Sytuacja osób niepełnosprawnych w województwie zachodniopomorskim* pozyskanym przez Wyższą Szkołę Humanistyczną Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie. Był członkiem zespołu badawczego grantów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji *Młodzi bezpieczni: NIE dla patologii, TAK dla bezpieczeństwa nieletnich z województwa zachodniopomorskiego* oraz *Edukacja dla dialogu międzykulturowego w województwie zachodniopolskim*. Oba projekty realizowano w ramach rządowego programu *Razem bezpieczniej im. W. Stasiaka na lata 2018-2020*.

Jak wykazuje Habilitant w latach 2016-2018 współpracował z Kuratoriami Oświaty na terenie województw: zachodniopomorskiego, wielkopolskiego, pomorskiego, kujawsko-pomorskiego oraz m.in. z prezydentami i burmistrzami miast, a także wójtami, na terenach których działały placówki salezjańskie.

IX. Wniosek końcowy.

Biorąc pod uwagę osiągnięcia naukowo-dydaktyczne i organizacyjne stwierdzam, że Habilitant spełnia wymagania stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, określone w art. 219 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o Szkolnictwie Wyższym i Nauce. W związku z tym wnoszę o pozytywne rozpatrzenie wniosku w sprawie o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplina pedagogika, ks. dr Markowi Wosiowi.

Warszawa, dn. 30.09.2024 r.